

Pavel VI. očima církevního historika

Pavel VI. byl papežem druhé poloviny 20. století, papežem období mnoha převratných změn ve světě i v církvi – změn, na které se snažil reagovat a které bral jako výzvu pro úřad papeže, změn, které mnohdy i sám inicioval, a změn, které nesl jako těžký kříž.

Co mám jako církevní historik vyzdvihnout z pontifikátu Pavla VI.? Jeho pontifikát, ohraničený léty 1963–1978, se ale nedá dobře uchopit či přiblížit bez reflexe předchozího života.

Narodil se v době, kdy takřkajíc „svět byl ještě v pořádku“, a to na konci 19. století do velmi zámožné rodiny úspěšného politika a podnikatele. Po zbožné matce v jeho žilách kolovala modrá šlechtická krev. Ani se nedivíme, že poté, co přijal kněžské svěcení, jde na další studia do Říma, kde je – jak jinak – v koleji pro šlechtické duchovní a zanedlouho poté začíná slibnou kariéru ve Státním sekretariátu. Zkrátka typický římský církevní aristokrat. Druhá světová válka, fašistická diktatura, práce s univerzitní mládeží, která je i politicky orientována, silné sociální citění – to vše zanechává v budoucím papeži nerasmazatelné stopy, které v mnohém spoluurčují směr jeho rozhodování.

Co bych tedy považoval z období jeho papežského úřadu jako nejdůležitější krok? Jistě čekáte, že řeknu: pokračování v zasedání kon-

Historické setkání papeže Pavla VI. a patriarchy Athenagora I. v Jeruzalémě, které v lednu roku 1964 po devíti staletích ukončilo vzájemnou klatbu. Snímek Profimedia

cilu, který svolal Jan XXIII., jeho blízký přítel a předchůdce na papežském stolci. Osobně se ale domnívám, že Pavel VI. ani nic jiného udělat nemohl – nemohl zastavit jedoucí vlak, který sám pomáhal rozjet. Mohl jen tu a tam přehazovat výhybky na jeho cestě. Proto za nejvýznamnější, skutečně historický krok v dě-

jinách celé církve, který Pavel VI. učinil, považuji jeho přátelské setkání s ekumenickým patriarchou Athenagorem na Olivové hoře ve Svatém městě Jeruzalémě roku 1964, které ukončilo nepřátelství mezi křesťanským Východem a Západem symbolickým sejmutím klateb z roku 1054. Cesta k pojetí Církve jako

spolupracující levé a pravé plíce tak byla po mnoha staletích otevřena.

A největší neúspěch? Domnívám se, že to bylo jeho neúspěšné jednání s Msgre Marcellem Lefebvrem, který nebyl tak otevřen „pochopení“ pro současný svět. Proč v tomto případě velmi zkušený diplomat Montini selhal? Snad proto, že obě jednající strany se nakonec dostaly do situace, kdy už nebyl možný návrat k dialogu. Někdy až příliš nerozhodný Pavel VI. v tomto případě projevil velmi tvrdou a možno říci, že snad i nediplomatickou rozhodnost.

Jaká byla největší bolest Pavla VI.? Nejspíše to byl okamžik únosu a brutálního zavraždění jeho přítele z mládí, italského politika Alda Mora, kterého unesli teroristé z organizace Rudé brigády. Marné byly jeho prosby a naléhání na propuštění. Dodnes se diskutuje, v čím zájmu tato vražda oblíbeného křesťanského politika byla...

A poselství Pavla VI. pro nás? V březnu 1972 obdržel československý biskup Josef Hlouch pozvání od papeže Pavla VI. k pracovní návštěvě Říma. Zachoval se velice dojemně svědectví o jejich osobním rozhovoru, které biskup Hlouch vydal pouhých pět dnů před svou smrtí. Je to svědectví, ve kterém papež konstatuje, že tehdejší Československo je země vyznavačů, kde je ještě čistá víra a kde je ještě snaha o náboženský život: „On říká, jak se to tady v tom západním světě uvolňuje, všechno to volá: zbavit se jakýchsi pout. To je ten liberalismus, to je hereze, to je odpad od evangelia, to je odpad od evangelijních rad. Pravý opak vidíme tam u vás, kde mají odvalu ke křesťanské askesí a k následování Krista Pána. To je kontrast proti tomu západnímu světu...“ MARTIN WEIS

Autor je církevní historik